

PROSVETA

Toga jutra je sve krenulo naopako.

Za jedan dan je dosta jedna greška, znao sam da je i jedna odviše, ali sam napravio dvije. Sve je bilo isto, tetka je nalila džezvu, stavila je na žar, ubacila grumen šećera, pa još jedan, jer je za tetka morala biti slađa, a kad je voda provrila, stavila je u nju vrškom punu kašiku kafe, jer tetak voli jaču, sačekala da baci još jedan ključ, sipala u fildžan, stavila na tacnu još jedan grumen šećera, za rezervu, a sve to na mali poslužavnik na kome je stajala čaša puna ledne vode, zamagljena.

Sve je to sad čekalo mene, da odnesem tetku i stavim na tronožac pored kreveta, čim počne da brekće. Ali ja radim što se ne smije, ko i svako jutro, ustvari, nijesam ja pogriješio tada, nego ne znam ni sam kad, onoga jutra kad sam prestupio prvi put, i prvi put zamočio prste u kafu, pa ih oprljene i gorke usrknuo, ali sam ponavljao, jer mi se činilo da čim me niko nije uvatio, nije ni prestup. Inače sve slušam, inače ne prestupljujem, zato su me i izabrali, ali kafu volim, i znam da od nje deci raste rep, ali sve mislim, neće, ako me ne uvate. A i ako počne da izrasta, nije vidio niko, pa će se svi čuditi odakle mi, kad nikad nijesam pio kafu. I zato svako jutro, ne znam ni sam otkad i kako mi je to palo na pamet, čim tetka zamakne i čim je čujem odozdo, iz izbe, kako muze krave, ja se stisnem u čošak i zamačem dva srednja prsta u kafu, pa ih ližem, a odozdo, od izbe i krava bije toplina, grije mošnice, i ja lapčem oprljene prste i lijepo mi je, to me sve grije, kafa i onaj mrak odozdo, i ko da me taj mrak čuva i neće nikome ništa reći.

I nije. Ja sam pogriješio. Nijesam bio dovoljno brz. Ili on toga jutra nije breknuo, prvo bi breknuo pa otvorio oči, toga jutra izgleda nije, valjda je obrnuo, mislim da bih čuo da je breknuo, ali nijesam, i kad je skočio i koliba se smanjila, veći nego otac, strašan i zakrvavljen, prvo sam pomislio, dobro je, možda nije vidio, jer je poslužavnik stajao kako treba složen, i ja sam skočio da mu ga prinesem, ali sam u tom trenu shvatio da je sve izgubljeno, jer su mi u ustima ostala dva prsta, sa kojih se slivala tečnost, na koži bistra i žućkasta. I pomislio sam, dok mu se ruka zaslužno spuštala na moj obraz, odnekud odozgo i od rogova kolibe, da on to nije što ja ližem kafu, da je to možda i znao, da je slutio i od ranije, nego da je ovaj pucanj, što mi se spustio na obraz i uvo, zato što sam ga pustio predugo da me gleda i pokvario mu jutro, što nijesam bio dovoljno brz i pustio ga da se kako treba probudi, da zapamtim da se stvari odigravaju po pravilima

Izvadi te prste iz usta, to je prvo rekao, i to je bilo za nauk, ne udara se dijete što trpa prste u usta, i da se ispravim i to mi je rekao, i to je bilo za nauk, ne udara se ko leži i sjedi. Moje je prestupanje bilo starije od mene, i uzrast nam je postao isti, ja sam tu postao vojnik, a on starješina. I svijet mi se promijenio. Gledao sam kroz baricu, bistru i svijetlu, kroz kap žute kafe, tako se sve zabistriilo. I pošto je bilo u vodi, tako me nije ni zaboljelo. I zavrćelo mi se, u toj zabistrenoj kapi, sve, a

sve je bilo od onda kad su me stavili na konja i ded pošao da se sa mnom oprosti. Tako su mi se tada zavrćela Brda, dok sam ih na konju obilazio s druge strane, nepoznata, i deda s leđa, dok je vodio konja i pričao ko sam sa sobom, sve vrijeme, da moram da razumijem. Da treba da razumijem, da su razumjeli svi i prije mene, i on da je to razumio, kad je bio mali,

kako se ponešto mora

i nije uvijek lasno

da ja moram razumjeti da otac i majka imaju šestoro, i da je majka opet noseća, a tetak i tetka nemaju nijedno. Da je to greota, to što Bog nekima ne da decu, a dobri su ljudi, i da se mora razumjeti. Da sam ja već veliki, krenuo sam u školu,

Počeo sam i da kosim, znam da sam rekao, jer sam ja od početka sve razumio, i malo mi je bilo dugačko to što je ded pričao, i htio sam da to novo više počne, da se desi ta promjena, da stignemo đe treba, pa da uporedim, da vidim kako mi se više sviđa. Tu se ded ućutao i sad dok me kupala žuta kap, ja sam znao da se sviđanje završilo davno prije nego što sam to izgovorio. I ded je tada rekao samo još, prije nego što smo se pozdravili,

Ako ti bude teško, onako znaš, kad ti se stisne neki grumen, težak, dolje, do mošnica, ti idi pa zagrli konja. Bude nekad lakše.

Spremaj se i idi u školu. Nijesam smio da kažem ni do viđenja. I izašao napolje, a onu baricu kao da sam ponio sa sobom. Tako je sve bilo promijenjeno, i šuma, i trava, i kamenje po putu, kao da sam sve sad gledao kroz dvogled, tako mi se nekako sve primaklo, poraslo i izoštrilo. I krenuo sam u školu, s glavom malo nakrivljenom u stranu, da se ne vidi kako mi se crveni obraz. Sigurno se crvenio, jer mi je uvo još bilo prociknuto.

Uđem u dvorište i tamo vidim Učitelja, kako broji decu. Dobro jutro sam mu rekao, a on meni, Bogdane, znaš li sve napamet, jesi li utvrdio. Snađem se, kažem, jesam Učitelju, iako toga jutra nijesam utvrđivao ništa, samo sam griješio. Onda je jednome četvrtaku rekao da se drugi put umije prije nego što dođe u školu. Deca su se nasmijala i ja sam se isto smijao, i mislio kako je baš dobro što je to učitelj rekao, jer niko ne vidi kako mi je obraz još crven, na to mi se onaj četvrtak, a bio je poznat po gadnome nosu, gadnome za pogledati, baš, koliko nos može biti, a svi su imali takav, i otac mu i ded,

Ih, kaže, šta se ti smiješ, može tebe učitelj da fali koliko god oće, tebe ni majka ne voli, nego te je pozajmila.

Potrčim da pobjegnem, vrata od škole izgledaju ko spas, da mi je do njih stići, kad bih mogao da do tamo preletim, da me zakloni učionica, tamo mi ne može ništa, tamo sam jači ja, iako sam manji, viši je od mene za glavu, a onaj nos mi je blizu i šišti, kaže, ne smiješ, a ja bih smio, ali sam jutros već jednom pogriješio, i dobio šamar stoječki, ali se nos ne zaustavlja, kaže,

plašiv si ko mačka! Pis! I vrata su već blizu, taman da se dovatim za njih, taman da se pređe granica, iza nje je drugo, ali je do mene došla riječ, strašna toliko da se bojao da je izgovori, reče,

ko mačka! Tebe se majka s mačkama razgovara, ili tako nekako, taman sam zakoračio nogom da uđem unutra, zamalo da uđem u red, zamalo da uđemo obojica, ali sam se okrenuo i povukao nogu, i dalje se ne sjećam šta je bilo...

Dobro, Svetozare, bi li mi ovo objasnio? On, koji je najbolji u školi...

Učitelj je bio van sebe

Najbolji, najbistriji, najposlušniji, on da skače da grize deci noseve

Sad je baš vikao, bio je stvarno ljut, a tetak je gledao mrko i ja sam znao da ako je jutros bio šamar, da će sada biti nešto čemu ni imena ne znam, on me nikad nije tukao, ono jutros je bilo prvi put, a valjda neće,

Valjda je ovo, majku mu, nekakva škola!

Bio je stvarno ljut, ja ga takvog nikad nijesam vidio, a tetak je gledao mrko, on nije volio da se pred njim viče, on sam nije vikao nikad, i nije volio da ga neko nešto pita, on je volio da pita on, i vazda je pitao tetku, kako ćemo ovo, a ona mu odgovarala, ovako ili onako, ti ćeš to najbolje, a on joj onda kaže, dobro, onda ti to završi, imam ja važnijih poslova. Znao sam da Učitelj griješi što ga pita da mu nešto objasni, jer tetak ne umije da objašnjava

Dobro, Učitelju, jesi li ga pitao, zašto?

Ja takvu jarost u životu nijesam vidio. Da on, najbolji u školi, skoči na starijeg dječaka da mu odgrize nos. Ja nisam mogao da ga odvučem, pregrizao mu je sve do kosti. Pa to ni u knjigama nema!

Učitelj ne priča kao mi. Nije iz Brda. Sav se trese.

Sad je trebalo da Tetak nešto kaže. I ja sam čekao

Pitao je, kao da pojasni,

- Pa, je li mu ga otkinuo, mislim, potpuno...?-

Učitelj je ubijelio i pogledao u Tetku, nekako unazad, kao da je Tetku iz glave nešto počelo da izrasta, tako mi se učinilo, ali ja nijesam vidio da mu nešto izrasta.

- Ne, nije mu ga otkinuo, Svetozare, ali nije u tome stvar, je li ili nije, stvar je u tome, zašto? Nikad prije se to nije desilo -

- Zašto? Jesi li ga pitao, Učitelju? -

- Mene ne interesuje povod svadja, čarki oko toga šta je ko kome rekao i ko je kome prvi šta uradio. Šta god da je, neće se valjda proždirati, međusobno. U mom dvorištu ne smije biti odgriženih noseva... Pa je opet ponovio Valjda je to, majku mu, nekakva škola! - Učitelj je stvarno bio van sebe

Tetak mi se okrenuo

- I dobro Bogdane, kome si to danas skakao za nos? -

Izgovorio sam

Tetak je zajaukao.

- Au, au, au, nije valjda sin od onoga krivoga nosa. Au, au, au, znam mu oca, au.

Nijesam znao je li to dobro ili nije

- Nikad mi se nije svidjo.- Nastavio je Tetak - I dobro, šta ti je on uradio? -

ja sam rekao onu riječ *pozajmili* i taman zaustio da izgovorim onu drugu, još goru, kad je Tetak zagrmio.

- Što ga nijesi na mjestu ubio?!!! -

povičem, sav srećan,

- Jesam, ubio sam ga, stvarno sam ga ubio, vidio sam kako je prevrnuo očima.

Ustvari se ničega nijesam sjećao. Znao sam samo da moram stići do onoga nosa da istucam kamenom dok ga ne zaravnim. Sudarao sam se s nekim glavama i nečijim pesnicama i samo sam htio da čujem kako onaj gadni nos krcka, i javila mi se ona barica i tetkova ruka kako mi se spušta na obraz i sad se i moja ruka spuštala i podizala, lako i prirodno, i odnekud je u njoj bio kamen, kao da tako diše, kao da je zato napravljena i tome služi. Kad sam izbliza, sasvim izbliza, vidio tu gadost od nosa, ruka mi više nije bila dovoljna. Otvorio sam usta, iako mi je bilo gadno da u sebe primim tu gadost, ali sam zatvorio oči i zinuo. I zatvarao vilice, dok mi se zubi nijesu sudarili. A ono pod zubima više nije bio nos, bilo je ništa... i nek bude ništa, mislio sam, nek bude ništa, kad je ništa. I sam sam postajao ništa. Ostali su mi samo zubi. Učitelj me osvijestio. Više nije bilo ništa, ali je sve bilo dim i magla, sve se razlivalo i slivalo, sve je bilo kao da nije, a nosa više nije bilo. I onda sam vidio. Krv. Onaj je ležao na zemlji, a iz nosa koji je bio pomodrelo tijesto, u dvije široke brazde je teklo crveno, a sjajno kao dedova košulja, gusto kao med, bistro i neprekidno, podignite mu glavu, ne nego je spustite, udaviće se, i pogled onoga koji je dolje umirao, oči šarene kao kliker, nije plakao, samo je prstima opipavao oko nosa, kao da je okolo bio zgrudvan vazduh, i gledao ono sjajno na prstima, opet i opet, spustio glavu na kamen koji mu je neko podmetnuo, i znao sam, bio spreman da umre, jer je krv i dalje tekla, crvena i gusta, neobjašnjivo puno krvi, iz onoliko krivog nosa, rekao je drugovima, koji su plakali zbog onolike krvi, šarenog pogleda, staklenog kao kliker, uprtog u mene, staklo koje je sivjelo i mutilo se, rekao je samo – Neka me neko osveti, legao i umro, vidio sam kad se kliker prevrnuo i ostalo samo bijelo, a to je značilo, sad sam znao, sigurno, da je mrtav, da sam ga ubio, sigurno, i baš mi je to sad nešto bilo milo, rekoh, dobro je, ako tetak kaže da bi bilo dobro da ga ubijem, onda sam ga sigurno ubio. Učinje mi se, milo mu je, učinje mi se, ko da mu se podiže obrva, ko da mu se iskrivi obraz i mislim se, nije valjda, neće valjda, oće li on ovo stvarno, ali je iz njega već nagrnulo, ko da je krenuo da povraća nečist i mrak, a ostalo nešto svijetlo i mlado, tako mi

se nasmijao. Učitelj bješe krenuo da nešto kaže, ali samo malo zinu, onda zalupi vratima, da se sva koliba stresla, pa se povrati, i reče, znaš li da popodne ideš u Donji kraj...

Ja sam tu prestao da se smijem, potpuno, a tetak je nastavio, iz njega je to teklo, znao sam da se neće lako zaustaviti, ko krv. A meni se javilo, prečasnici sude, kako ono bješe, jutros sam znao, ne ni jutros, nego sinoć, ni Davidova, ni carska, ni spaijska, znao sam, ovaj jazavac, a ja sad ne znam ništa, kako da znam, kad je onaj iz Donjeg kraja, kako da znam kad onaj ima braću i stričeve, osvetiće ga, to su mu bile zadnje riječi.

Onda sam ga gledao kako se naoružava. Rekao je, prvo, provjeri oružje. Znao sam da je to sigurno važno, znači, prvo provjerim oružje. Onda je rekao, baba, daj čistu košulju. I obuko je, čistu, čistijacku. Ja sam znao za obično bijelo, bijelo ko oblak, ko kora od jajeta, neviđeno bijelo, ko dedova košulja, a ovo je sad bila nova bjelina, ova se mijenjala, i tamnila, kako je po njoj ukrštao redenike, kako je po njoj kačio rapave bombe, u njoj se ogledala namazana puška, onda je rekao, baba, sedlaj Murgu, a Murga se sedlala samo pazarnim danima, a tetka je huknula i rekla časpije se opet zaratilo.

Rekao je

Može da počne

I ja sam se svega sjetio, on je sjedio u prvom redu, i počinjao da se smije, prvi, i onda su se svi smijali, a kad bi on završio, a smijeh mu se dimio ispod brkova, manuo bi rukom i svi su prestajali, a ja sam se sjećao svake riječi, kao da sam čitao s lista, i samo sam povremeno zagledao u zadnji red, odakle me gledala mrljava čalma, onoga četvrtaka, koji je došao sa braćom i ocem i stričevima, a nije mi mogao ništa, jer je moja sila bila jača, branilo me ono bijelo, i činilo mi se, odbraniće vazda.

Ovome spasa nema, nikad se ovdje neće primiti ništa lijepo i uljudno, ovo nijesu ljudi, ovo ja ne znam kako se zove, kažu da je vikao Učitelj, i da je lupao vratima da se škola tresla. S bombama na đaćku predstavu, čemu ja onda decu učim! S popom je meni lako, ali ovo,

Ako je ovo prosveta, onda ja ne znam što sam.

Ovdje nema popravke